Антощук Андрій Олександрович,
завідувач кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Вбивства належать до категорії особливо тяжких злочинів, які посягають на найвищу соціальну цінність – життя людини. Не випадково, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1]. Виходячи із завдання кримінального провадження, ефективне розслідування таких злочинів є одним із пріоритетних завдань правоохоронних органів, оскільки від своєчасності та повноти встановлення обставин події залежить не лише притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності, а й забезпечення принципу невідворотності покарання та захисту прав потерпілих.

У сучасних умовах діяльність органів досудового розслідування ускладнюється зростанням обсягів інформації, яку необхідно опрацьовувати під час виявлення та розслідування вбивств, використанням правопорушниками новітніх технологій для приховування слідів вказаного злочину, а також необхідністю швидкого прийняття обґрунтованих процесуальних рішень. За таких обставин особливого значення набуває застосування інструментів кримінального аналізу, які дозволяють систематизувати інформацію, виявляти приховані

зв'язки між подіями та особами, прогнозувати розвиток криміногенної ситуації й оптимізувати процес розслідування.

Кримінальний аналіз виступає специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та щонайточнішому визначенні внутрішніх зв'язків між різними видами інформації (відомостями, даними), що стосуються злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанні в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки [2, с. 9–10].

Використання сучасних методів кримінального аналізу, зокрема мережевого, геопросторового, стратегічного та оперативного аналізу, а також цифрових технологій обробки даних, сприяє підвищенню ефективності розкриття вбивств, формуванню обґрунтованих слідчих версій, встановленню осіб, причетних до вчинення злочину, та забезпеченню належного доказування у кримінальному провадженні.

Поетапно сучасні інструменти кримінального аналізу набувають ширшого впровадження у діяльність Національної поліції України, зокрема, заснованих на концепції Intelligence-led Policing, що передбачає прийняття управлінських та процесуальних рішень на основі результатів кримінального аналізу. У зв'язку з цим дослідження особливостей застосування інструментів кримінального аналізу під час розслідування вбивств має важливе теоретичне та практичне значення для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування та підвищення ефективності боротьби із кримінальною протиправністю.

Кримінальний аналіз є основою Моделі правоохоронної діяльності, керованою аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing, ILP), яка спрямована на інтеграцію інтелектуальних аналітичних підходів у правоохоронну діяльність, підвищення ефективності правоохоронних органів шляхом збільшення ролі аналітичної розвідки в процесі прийняття рішень і планування [3, с. 10].

У монографії «Реалізація філософії "Intelligence-led Policing" в системі кримінального аналізу Національної поліції України», авторами якої є О. Є. Користін, Д. В. Швець, Р. Ю. Бутко, Д. С. Афонін та інші науковці, запропоновано більш детальну класифікацію інструментів кримінального аналізу, зокрема виділено такі їх види: 1. За метою дослідження: попередні (інструменти для першочергового сприйняття та оцінки інформації, а також нормалізації даних); оперативні (для збору та аналізу даних

у реальному часі); стратегічні (для довгострокового аналізу та планування). 2. За видом характеру даних: кількісні (статистичні, прогнозування, математичного моделювання); якісні (контент-аналіз, експертні оцінки, аналіз сценаріїв). 3. За методологією аналізу: дескриптивні (картографування злочинності, бази даних злочинності); аналітичні (мережевий аналіз, аналіз шаблонів (патернів)); прогностичні (алгоритми машинного навчання, штучний інтелект). 4. За об'єктом дослідження: для аналізу кримінальних правопорушень (оцінка ризиків, профілювання злочинців); для аналізу жертв (статистичний аналіз потерпілих, профілювання жертв); для аналізу місць злочину (геопросторовий аналіз, «гарячі точки» злочинності). 5. За способом представлення даних: текстові (рапорти, довідки, доповідні записки, листи); візуальні (карти, графіки, інфографіки); інтерактивні (дашборди, інтерактивні карти, бази даних з можливістю користувацького пошуку). 6. За технологічними можливостями: традиційні (анкети, опитування, інтерв'ю); цифрові інструменти (програмне забезпечення для аналізу даних, онлайн бази даних); інноваційні (Big Data, IoT для збору даних). 7. За сферою застосування: макроаналіз (розслідування злочинних організацій, злочинів міжнародного характеру); мікро-аналіз: (розслідування конкретних кримінальних правопорушень, локальних подій). 8. За хронологією: для роботи з поточними та архівними даними [4, с. 200].

Наведена класифікація інструментів кримінального аналізу має важливе практичне значення для організації та проведення розслідування вбивств, оскільки дає змогу комплексно використовувати різні методи та засоби залежно від конкретних обставин кримінального правопорушення.

На початковому етапі розслідування вбивства особливого значення набувають попередні та оперативні інструменти аналізу, які забезпечують швидке опрацювання отриманої інформації, її систематизацію та виявлення першочергових напрямів слідчої діяльності. Зокрема, аналіз відомостей про особу потерпілого, обставини виявлення тіла, характер тілесних ушкоджень та можливих свідків дозволяє сформувати первинні слідчі версії.

Під час розслідування серійних, замовних або особливо тяжких вбивств ефективним є застосування аналітичних і прогностичних інструментів. Мережевий аналіз дає можливість встановити зв'язки між підозрюваними, потерпілими та іншими

особами, які можуть бути причетними до вчинення злочину. Аналіз шаблонів (патернів) сприяє виявленню схожих способів учинення злочинів, а використання алгоритмів прогнозування дозволяє визначати можливі місця, час або об'єкти майбутніх злочинних посягань.

Важливу роль відіграють інструменти геопросторового аналізу, які застосовуються для дослідження місць вчинення вбивств, маршрутів пересування правопорушника та потерпілого, а також для виявлення просторових закономірностей протиправної діяльності. Побудова карт, визначення можливих місць вчинення та використання геоінформаційних систем сприяють більш ефективному плануванню слідчих (розшукових) дій. Саме тому одним із кроків кримінального аналітика є – обробка та аналіз. Він систематизує та аналізує зібрані дані за допомогою спеціалізованого ПЗ (наприклад, IBM i2) та аналітичних методів: 3.1. Побудова схем зв'язків (особи, IP, телефони, фінанси); 3.2. Аналіз фінансових транзакцій; 3.3. Часовий аналіз подій (timeline analysis); 3.4. Геопросторовий аналіз; 3.5. Виявлення аномалій та патернів [5, с. 76].

Не менш важливими є інструменти аналізу жертв та профілювання правопорушника. Вивчення соціально-демографічних, психологічних та поведінкових характеристик потерпілих дозволяє встановити мотиви злочину, визначити коло осіб, зацікавлених у його вчиненні, та сформувати психологічний портрет імовірного правопорушника.

Профайлінг є досить важливою частиною процесу розкриття злочину й може допомогти у визначенні мотиву. Визначення психологічного типу злочинця, наприклад агресора, маніпулятора, психопата, садиста чи компульсивного типу, допомагає слідству передбачити подальші дії злочинця, а також дає розуміння, як взаємодіяти із підозрюваним і визначити рівень небезпеки особи, яка вчинила злочин. Профайлери визначають основні мотиви правопорушника, незалежно від того, чи прагне він до влади, контролю, сексуального задоволення або інших психологічних потреб [6, с. 147].

Сучасні цифрові та інноваційні інструменти кримінального аналізу значно розширюють можливості розслідування вбивств. Використання великих масивів даних (Big Data), автоматизованих інформаційно-пошукових систем, систем відеоспостереження, даних мобільного зв'язку та інших цифрових джерел інформації

дозволяє оперативно встановлювати важливі фактичні обставини кримінального правопорушення, перевіряти слідчі версії та отримувати нові докази.

Отже, комплексне застосування інструментів кримінального аналізу під час розслідування вбивств сприяє підвищенню ефективності виявлення, розкриття та документування таких злочинів, забезпечує обґрунтованість прийняття процесуальних рішень та оптимізацію діяльності органів досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
2. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3723/3/федчак%20основи%20крим%20аналізу.pdf
3. Овсянюк Д. І. Методологічні засади тактичного аналізу та аналізу оперативних даних під час розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. 50 с. URL: https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9f693faf-930e-4f40-9127-87d4be005233/
4. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України : монографія / [Користін О., Швець Д., Бутко Р. та ін.] ; за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: BAITE, 2024. 444 с. URL: https://vaite.kiev.ua/biblio/euam/240322_1830_INTELLIGENCE-LED_POLICING.pdf
5. Розслідування несанкціонованого втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж (ст. 361 КК України) : наук.-метод. рекомендації для слідчих підрозділів та підрозділів дізнання Нац. поліції України / кол. авт. ; за заг. ред. М. С. Цуцкірідзе. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 104 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/16797/5/Макет_361_методичка%20%282%29.pdf
6. Бондаренко О. Г., Янченко В. С. Актуальність профайлінгу як інструменту вивчення злочинної поведінки. *Європейський правничий часопис*. 2025. Вип. 9. DOI: 10.36919/3041-1149(Print).9.2025.146-152